

Känsla, inte förnuft: Statsmakterna riggar politiska kampanjer som får Margareta Norlins nackhår att resa sig.

EMU i våra hjärtan

Retorikens tilltagande dominans i det offentliga samtalet har länge varit oroande. Retorik och propaganda har blivit mer regel än undantag i det svenska samhället, framför allt från makt-havarnas sida. Statsvetaren Ingegerd Muncio har skrivit om fenomenet på skolans område, i en rapport som tar upp SÖ:s omvandling till Skolverket: *Den retoriska staten*.

Där påvisar Muncio de nya styrsystemen med informell rekrytering där det snarast gäller att "inlemna personer som har den rätta inställningen till de förändringar som eftersträvas".

I klartext: Det handlar om att anställa folk med rätt åsikt. Och dessa måste dessutom ha retorisk kompetens: "det gäller att kunna formulera idéer kring det gjorda, att legitimerade det genom att tala och skriva om det. Förmåga att formulera de idéer som för tillfället är aktuella och att förmedla dem till andra". Dessa nya modeller ledde till att 80 procent av folk på SÖ och i länskolnämnderna byttes ut. De hade väl fel åsikt eller saknade retorisk kompetens.

Saklig information har ersatts av propaganda som ska "marknadsföra ledningens beslut för medborgarna", som en kommunpamp uttryckte det.

På samma sätt har Magnus Roselius i en forskarrapport dokumenterat hur kadern av kommunala informatörer bytts ut under en femårsperiod. De tidigare journalisterna har tvingats sluta och ersatts av folk från politiska partier eller från reklambranschen. Saklig information har ersatts av propaganda som ska "marknadsföra ledningens beslut för medborgarna", som en kommunpamp uttryckte det.

Jag vill också påminna om hur motspänstiga svenskar till varje pris skulle övertygas om att den kostsamma OS-ansökningen var bra, genom massiva propagandasatsningar från herrar Hulth och Adelson. Medborgarna tyckte enligt alla opinionsundersökningar "fel" och måste övertalas. Pengarna till propagandan togs förstås ur skattemedel.

Ändå måste jag säga, att EU har hunnit längre än Sverige på den inslagna retorik- och propagandavägen. I det av EU-parlamentet nyligen antagna Arroni-betänkandet, som rör en omfattande propagandakampanj för EMU, finns inslag som påminner om andra samhällssystem än vårt. I demokratier har det hittills varit ovanligt att *statsapparaterna* driver kampanjer för kontroversiella politiska linjer. Det brukar man låta partier göra.

Härvidlag tar EU-parlamentet ett steg till. De ska särskilt inrikta sig på vissa svaga grupper i samhället, de som hittills varit mest skeptiska. Dessa har dessutom svårare att värja sig än andra, som "personer med läs- och skrivsvårigheter, blinda eller synskadade, döva och hörselskadade... de mycket fattiga, gamla människor, befolkningar i utomeuropeiska områden". Så står det i betänkandet.

En annan relativt försvarslös grupp, som alltså kan ge stor utdelning för relativt små propagandasatsningar, är barnen: "de har oftast utmärkt kontakt med familjen i vid bemärkelse och kan kommunicera lätt och enkelt". Det är väl också med den målgruppen för ögonen som man ska använda sig av "ett mycket känslösbetonat, dynamiskt och ungdomligt tillvägagångssätt. Känslor är centrala för att stärka förtroendet för och uppslutningen bakom processen". Det är inte utan att man känner hur nackhåret reser sig och hur det drar kalla stråk längs ryggraden.

Idag handlar det om politikerledda propagandakampanjer för OS och EMU. Men vad allt kan det inte handla om imorgon, om den här attityden från statsmakternas sida får breda ut sig? Det är ju de som har både pengarna och makten. Och kompetensen att manipulera känslomässigt via retorik och propaganda.

9 februari 1999

MARGARETA NORLIN

En brittisk beduin

Kolonial maktspelare eller ökenromantiker? Wilhelm Engström har läst biografien över T E Lawrence.

Lawrence av Arabien var den av första världskrigets hjältar som kom att omges av en särskild nimbus. Förklaringarna låg nära till hands. Han var ung, han var modig och framgångsrik, därtill sann intellektuell, som med sin penna engagerade och exalterade sin samtid.

Biografi

Michael Asher
Lawrence
— *the Uncrowned King of Arabia*
Viking Press, 1998

Självbiografien från 1926, *Seven Pillars of Wisdom*, är ett epos med sällsynta litterära kvalitéer. Där berättas historien om den unge begåvade officeren som vinner de beduinska ökenkrigarnas respekt och leder deras befrielsekamp mot de turkiska förtryckarna. Men som så ofta är fallet, överensstämmer inte sagan med verkligheten. Lawrence svepte sig skickligt i en mystisk aura och än idag råder osäkerhet om vad som egentligen hände.

Många har känt sig kallade att skriva om Lawrence, men endast den som själv slagits vid fronten och bakom fiendens linjer kan till fullo bedöma och beskriva en annan krigares liv och gärning.

Tre år med beduinerna

Lagom till 80-årsminnet av vapenstillståndet efter första världskriget har den brittiske författaren Michael Asher gett ut den mest fullödiga biografien hittills. Asher tjänstgjorde själv i fallskärmstrupperna och i specialstyrkorna SAS. För att samlas erfarenheter och material levde han under tre år med beduinerna. Därtill har han hunnit med att korsa Sahara-öken till fots och tillryggelägga mer än 2 000 mil på kamelryggen.

Thomas Edward Lawrence fick sin akademiska skolgång i Oxford och avreste efter avslagd examen till orienten. Han hade belönats med ett generöst restestipendium från Magdalen College för att biträda de båda legendanska arkeologerna D G Hogarth och Leonard Wooley vid utgrävningen av den hettitiska staden Karchemisch vid floden Eufrat.

Spionage i smyg

Under våren 1914 deltog Lawrence i Wooleys forskningsresa genom Sinaiöken, en nodortfittig maskerad underrättelseoperation där syftet var att bedöma styrkan av de turkiska truppernas dragningarna vid den egyptisk-turkiska gränsen och när kriget bröt ut placerades han som underrättelseofficer i Kairo.

I juni 1916 hade emiren av Mecca, Husain-ibn Ali inlett ett arabiskt uppror mot turkarna. Tillsammans med sin chef Ronald Storrs besökte Lawrence Husains son Abdullah för att sondera möjligheterna till ett offensivt samarbete. Läget var minst sagt be-

FOTO: PRESSIS BILD

Bilden av en hjälte. Akademikern, spionen, krigsledaren och författaren Thomas Edward Lawrence på Madame Tussauds vaxkabinett i mitten av 30-talet.

kymmersamt. Arabarmén var taktiskt och vapentekniskt underlägsen. De ständigt återkommande turkiska flyganfallen orsakade stor mansspillan bland beduinerna.

Lawrence sändes vidare som förbindelseofficer till Abdullahs bror, prins Feisal, som förde befäl över en beduinarm sydväst om Medina. Lawrence visade sig vara rätt person att giuta nytt liv i arabupproret. Med lock och pock lyckades han övertyga sina överordnade i Kairo om vikten av vapensändningar och eldunderstöd. Vidare insåg han att nyckeln till turkarnas styrka låg i den strategiska järnvägslinjen mellan Damaskus och Medina. Om denna slogs ut blev de turkiska trupperna i söder isolerade.

Med sina beduin-krigare beräknas

Lawrence 1917-1918 ha engagerat mer än 30 000 turkiska soldater som därför aldrig kunde sättas in i striderna på övriga fronter.

Under tiden hade generalen Edmund Allenby utsetts till brittisk befälhavare i Kairo. Denne visade ett öppnare sinnelag än sin företrädare och blev snart övertygad om att prins Feisals arme var en värdefull tillgång. Sakta men säkert började ett formaliserat militärt samarbete ta form.

Lawrence beslöt att med hjälp av en liten enhet Huwaitaitkrigare göra en kringgående rörelse för att erövra den viktiga hamnstaden Akaba från landsidan. Denna ökenvandring har blivit smutt legendarisk och vid en av förposterna till Akaba - Aba-I-Lissan - besegrades de turkiska styrkorna i grunden. Under det att mer än 300 turkar

dödades och oräkneliga fångar togs, inskränkte sig anfällarnas förluster till två stupade. Vid underrättelsen om beduinernas seger flydde de övriga turkiska kontingenterna Hals över huvud och Lawrence kunde ta in i ett övergivet Akaba.

Efter denna psykologiskt viktiga seger fortsatte Lawrence att leda arabiska gerillaooperationer bakom turkarnas linjer. Han togs tillfångna, torterades svårt men lyckades fly och återvända till beduinarmen. Hans fortsatta insatser var av största betydelse. Med sina fåtaliga beduinkrigare beräknas Lawrence under åren 1917-1918 ha engagerat mer än 30 000 turkiska soldater som därför aldrig kunde sättas in i striderna på övriga fronter.

Tog värnning som menig

Efter krigsslutet deltog Lawrence i fredsförhandlingarna i Paris som medlem av den brittiska delegationen. Hans bitterhet mot de diplomatiska förhandlarna som lyckades skilja Libanon och Syrien från övriga arabländer och placera dem under franskt mandat gjorde att han så småningom lämnade alla offentliga uppdrag och tog värnning som menig flygsoldat.

Detta var inget steg in i en anonym vardagsstilvaro. Lawrence såg nogsnamt till att ha strålkastarljuset riktat mot sin person. Michael Asher beskriver målände hur han fortsatte att vara en del av 20- och 30-talens litterära *jet set* och hur han odlade sina många måktiga och inflytelserika vänner. Och det tilltalade säkert hans sinne för absurditeter att han - en enkel flygsoldat - kunde tillskriva vice flygmarskalken Sir Oliver Swann med orden *My dear Swann*...

Lawrence lyckades i ett avseende över förväntan. Han blev en legend redan under sin livstid, och efter hans tragiska död i en motorcykelolycka 1935 har legenden bara vuxit i styrka.

WILHELM ENGSTRÖM